

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

10
ДИНАРА
1952

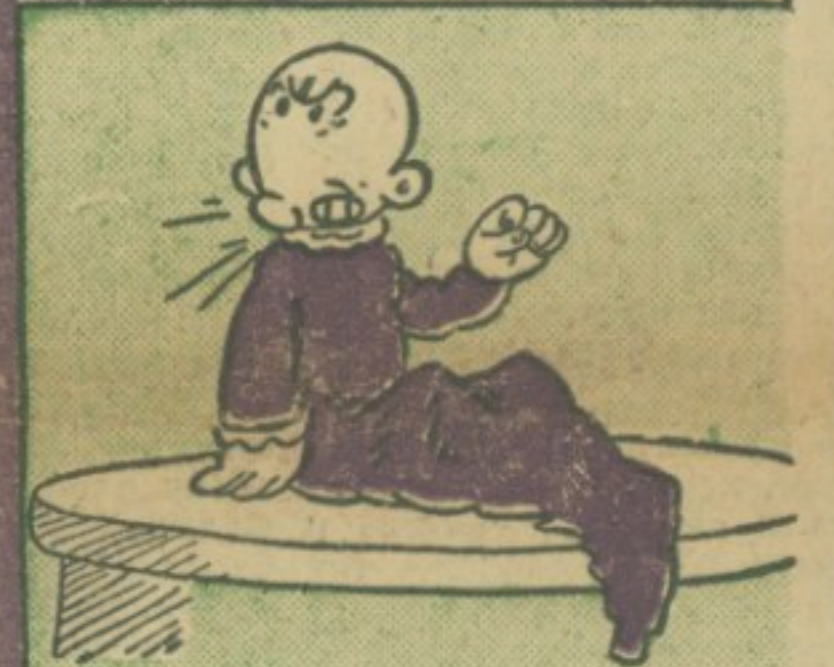
ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XV — Број 91 — Субота, 26 септембар 1953

МИКИ И ЊЕГОВ ДВОЈНИК

АРАКОНЕКИ
ЗАКОН

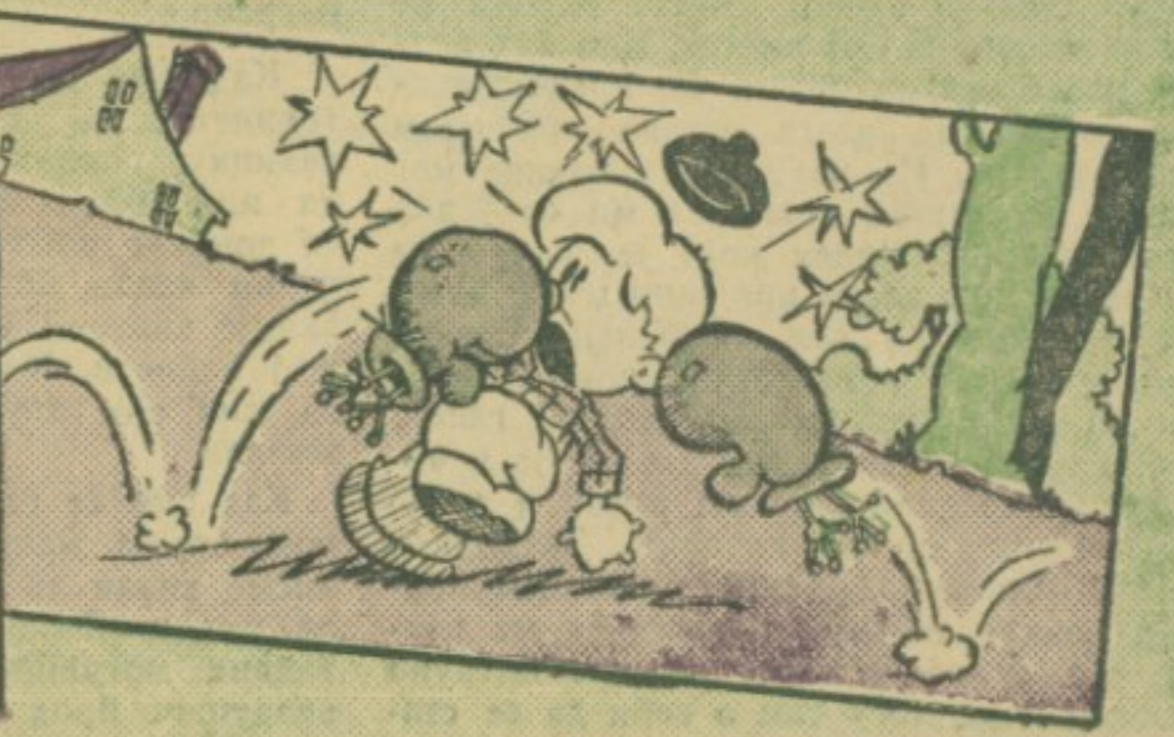
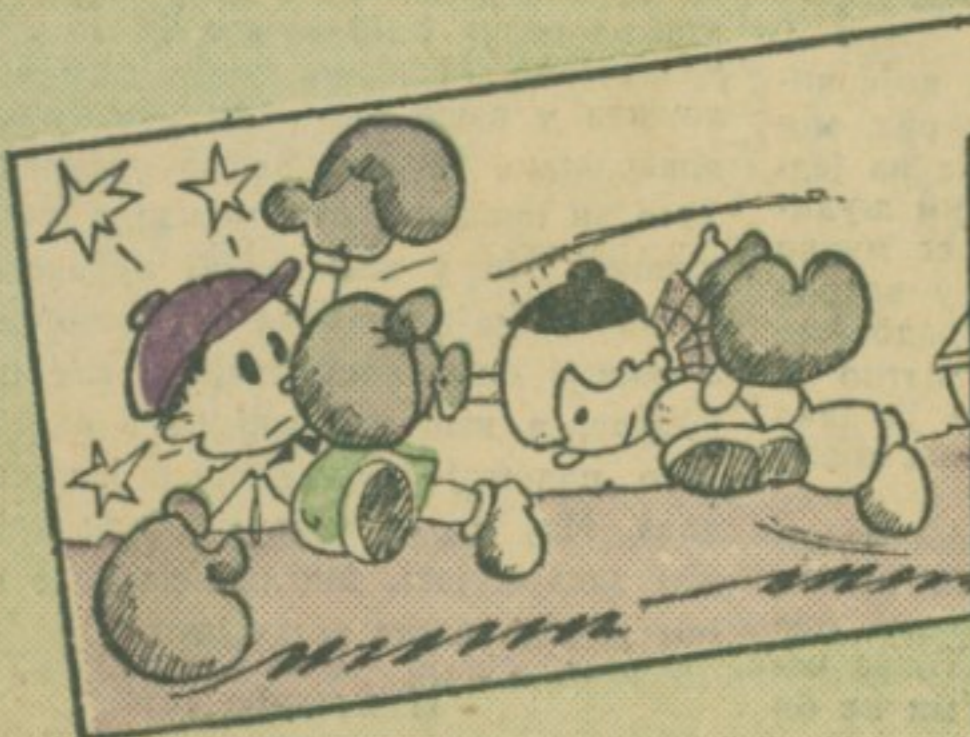
Макси са заробљеним Михајлом XII стигао је у замак војводе Бледиоке

Не знајући с ким има посла, бледиока наговара Михајла да "замени" краља Медиоке за то време...

У ИДУЋЕМ БРОЈУ: СТВАРИ СЕ ЗАПЛИЋУ

ШЕЋНА КРОЗ ЧОРО БРДО НЕКАД НАЈВЕЋЕ НАСЕЉЕ НА БАЛКАНУ

...И рекоше ми људи који добро знају да десет има једну варош звану Ново Брдо... И у тој вароши постоји рудник злата и сребра заједно и сваке године се ископа више од 200.000 дуката...

Тако је у свом „Путовању врско мора“ записао године 1432 витез бургундског војводе Бертрадон де ла Брокијер. Ново Брдо је у то време било најчувенија и највећа српска варош, најбогатије и најразвијеније градско насеље у унутрашњости Балканског Полуострва, познато и славно у читавој Европи.

Ново Брдо помиње се први пут 1326 године. Тада је већ било велико трговачко место и у њему је често боравио цар Душан. Али, највећи свој успон оно је доживело за владе кнеза Лазара, деспота Стефана Лазаревића и Ђурђа Бранковића. Стефан Лазаревић је у Новом Брду често држао свој двор, те је тако ова варош била у то доба и привремена престоница Србије. Ново Брдо развијало се у слободно трговачко место, по угледу на градове на Западу, а од 40.000 његових становника био је велик број Срба. „Закон града Новог Брда“ указује на унутарњу самоуправу и на нарочите привилегије које је уживала ова велика трговачка и рударска варош.

Западно од Брања, у планинском пределу између Косова Поља и Западне Мораве, на једном повисоком брду, подигнуто је јако утврђење. Са севера и с југа, подножје брда заљускују две реке: Крива Река, која се некад звала Тополница, и Прилепница. Оно утврђење названо је Ново Брдо, а испод њега, уз реке и по планинским долинама — омишеним густим шумама, уз рударска окна, прострала се варош новобрдска — трг, како је називају старе листине.

Али, рударска насеља била су раширена и ван трга новобрдског, нарочито поред топионица и самокова, увучена и у саме шуме. За одбрану тих раширених насеља биле су подигнуте две мање тврђаве: Призрацац и Прилепац. У утврђењу новобрдском, уз посаду која је бдела над сигурно-

шћу целог овог предела, седео је и кефалија, војвода, претставник српског владара и убирао од трговаца, рудара и закупника рудничких јама оно што је припало владару. Он је надзирао ковнице новца и одмераво шитке сребра и злата, ударајући на њих државни печат.

То утврђење, названо град Ново Брдо, својим одбранбеним зидовима допирало је готово до трга новобрдског. У случају опасности од непријатеља, а њих је од почетка 15 века често бивало, становници трга склањали су се у град. За време метежа у турском царству, после смрти Бајазитове, султан Муса је 1413 с великом војском напао Ново Брдо, али су га Срби и Дубровчани храбро одбранили. Будући да су Дубровчани у Новом Брду имали своју најјачу колонију, у којој су били главни трговци и закупници рудничких јама, често и закупници царина, они су се заједно са Србима бринули о одбрани овог великог и богато трга. Дубровчани из новобрдске колоније вежбају се обично пред градским бедемима у гађању с луком и ручном балистом. Они су били и главни набављачи оружја и стрелства за новобрдску градску посаду и житеље новобрдског трга.

Новобрдски трг сачињавало је мноштво зиданих и дрвених кућа, с неколико цркава. Поред трговачких кућа биле су подигнуте магаци, затим дућани, крчати равном робом, златарске радње и мењачнице новца. У главним улицама увек гужва. Кроз њих пролазе дубровачки и други каравани, састављени понекад и од неколико стотина коња. Трговци гласно нуде своју робу, а из радионица допире заглашана буба самокова, које тера водена снага. То су велика „гвоздена кола“, како се каже у српским повељама, која покрећу тешке маљеве. Самокови туцају руду, из њих је „кабловица“ рудари преносе у топионице, одакле је увек избијао густ дим, па затим у ковачнице, којих је било по целом тргу. Непрекидно ударају маљеве самокова, клопоћу

„гвоздена кола“, а у огромним топионичким пећима гори јака вагта.

Свуда око трга налазе се многобројна рударска окна, од којих свако има своје име. Тако се једно зове Килус, па Славомир, Словиц итд. Поред топионица уздику се брда шљаке, која се разноси и ван трга. Дешава се да се упали подграда или што друго и да услед тога избујне пожар у окну. Тада се у трен ока узбуни цео трг новобрдски. Затварају

се радње и магаци и све јури на место несреће. Одогзо с града затрубе трубе и зазвоне звона на свим цркавама. Но, највеће узбуђење настаје у саским породицама, чији су чланови искључиво рудари и рударски мајстори.

У новобрдској вароши могу да се чују разни језици. Ту има људи са истока и запада Европе и сви су заузети послом. Саски рудари говоре немачки и њихови називи и до данас су се сачували у нашој рударској терминологији. Као рудари, они уживају у Новом Брду знатне привилегије. Срби их зову „пургари“ и они имају свој поглавицу. Поглавица „пургара“ није морао увек да буде Сас, али њему су се морали покоравати сви рудари, па и домаћи. Трговци су углавном Дубровчани, али их има и из Силгита и Трогира, из Котора, па и из Млетака, Бе-

нове, Фиренце и других италијанских градова. Понеки од њих имају свој удео и у којем рударском окну. Поред трговаца са запада, имају своје радње или само тезге и грчки и бугарски трговци, а јављају се и турски и трговци из Караније и Персије.

Трговачке везе Новог Брда простиру се у првим деценијама 15 века од Цариграда до италијанских градова, од угарских градова до Солуна. Ново Брдо је матична дубровачка колонија и одакле дубровачки конзул разашље наређења Републике и у остале колоније разасуте по Балканском Полуострву. Курир из Дубровника стиже у Ново Брдо, кад су повољне прилике, за седам дана. Због његових разгранатих пословних

велике повластице које су им дали српски владари и брзо би спречили сваки покушај против својих интереса. Уз српску властелу, у Новом Брду живео је и приличан број дубровачке. Они су ту имали своје куће, имања и свој удео у рудницима.

Испрва је власник рудника био господар земље, по он је постепено своја права уступно саским и дубровачким предузетницима. Затим су и приватници почели да купују рударске јаме. Многе од њих имале су и по више власника. И рудници, среброделци — стари српски називи за рударе —

могли су испрва да слободно продају руду. Од 15 века српски владари настоје да забране извоз племенитих метала и да продају руду вежу за свој ковани новац. Због тога су избијали оштри сукоби с Дубровчанима.

Новобрдски рудници постали су славни и чувени по свом „гланском сребру“, које је у себи садржавало једну шестину злата, а било је и рудника самог злата. Глана је привукла у Ново Брдо и Дубровчане и многобројне стране занатлије и трговце, као и српску властелу и Србе житеље других градских насеља. С развојем рудника, развијао се и новобрдски трг, тако да је у првим деценијама 15 века био познат као „највећи град на Балкану“.

Према казивању савременика, Ново Брдо имало је изглед великог градског насеља у којем су испрва да слободно продају руду. Од 15 века српски владари настоје да забране извоз племенитих метала и да продају руду вежу за свој ковани новац. Због тога су избијали оштри сукоби с Дубровчанима.

ме је живот био бучан као у пчелињаку. Ту је човек имао и шта да види и где да отседне. Странац је могао да отседне код „стањанина“, крчмара, у удобним и лепим гостионицама, снабденим разноликим јелом и пићем, а имали су где да се сместе каравани и од 500 коња са свом пратњом. На главним пијанцама у празничне дане било је увек мноштво света. Поред трговаца и занатлија, ту су се скупљали и рудари, а Саси би изводили своје породице. У оближњим шумама било је дивљачи у изобиљу и по њима су ловили властела и угледни чланови дубровачке колоније.

У својим магацима и дућанима дубровачки трговци, уз со и чогу, држали су и разне скупоцене бојадисане тканине, донесене из Млетака, Вероне и Фиренце, као и из дубровачких радионица. Ту је било сребрног и златног накита, оружја, секира, коњске опреме, сваковрсног посуђа и покућства, стакла, чаша и стаклених судова, огледала, сапуна, мириса, зачина, јужног воћа и слакниша, сушене рибе, зетина и мешина пуних најбоље вино из дубровачког приморја. На тргу су била и велика стоваришта производа које је извозила Србија. У Новом Брду је одређивана и цена роби, па су се према томе управљали и остали трговци.

Под крај треће деценије 15 века, трговачки путеви кроз Србију постају несигурнији. Мањи турски одреди продиру у земљу и нападају трговачке караване, пљачкају их и убијају њихове пратње. Године 1440, после првог пада деспота Ђурђа, Турци су опколили Ново Брдо и држали га у опсади све до 21 јуна 1441, кад се коначно предао. То је био први тежак ударац, од кога се Ново Брдо више није опоравило.

Године 1445 Турци поново ударе на Ново Брдо и заузму га после четрдесетдневне бомбардовања из великих топова. Том приликом посеку велики део становништва, а мноштво жена, девојка, младиха и деча одведу у ропство. Тада је саским потамнео сјај Новог Брда, а кад га је ускоро напустила и дубровачка колонија оно наставља само да животи. Рудник сребра радио је до 17 века, а затим је напуштен. Тако је нестао и последњи спомен на некад славни трг новобрдски и на његове богате руднике који су му пронели име светом.

Страни се Техничари

(8)

Дуго сам морао да прикупљам храброст пре него што сам се усудио да се населим међу људе ваше расе. Те прве године проведене на Земљи биле су за мене веома тешке. Било је потребно да научим ваш језик, да се привикнем на ваше обичаје, да се прилагодим животу сасвим различитом од онога на нашој планети.

Срећом, понео сам био велику количину злата и других племенитих метала. На мисао да то узем са собом дошао сам због тога што је, према нашем предању, злато и код нас некад имало велику вредност и употребљавало се за ковање плочица, које су биле нека врста новца. То злато много ми је помогло на Земљи, али ми је проузроковало и много незгода. Пре него што сам провео непуно годину дана у вашем свету, украли су ми или отели сав мој иметак. Био бих потпуно изгубљен да нисам, из предострожности, већи део злата оставио на оном пустом острву. На крају прве године мог боравка на Земљи догодила ми се једна велика незгода. Човек који је желео да се домогне мог злата пријавио ме је властима, тврдећи да сам умоболан. Тврдио је да се то на први поглед може закључити по мојој ненормално великој глави, а да то његово мишљење потврђује и чињеница да не знам где сам рођен и да не умем честито ни да говорим. Затворили су ме у душевну болницу. Тамо сам провео пуне три године, а затим су ме пустили, јер су се уверили да сам потпуно нормалан и да могу сам о себи да се ста-

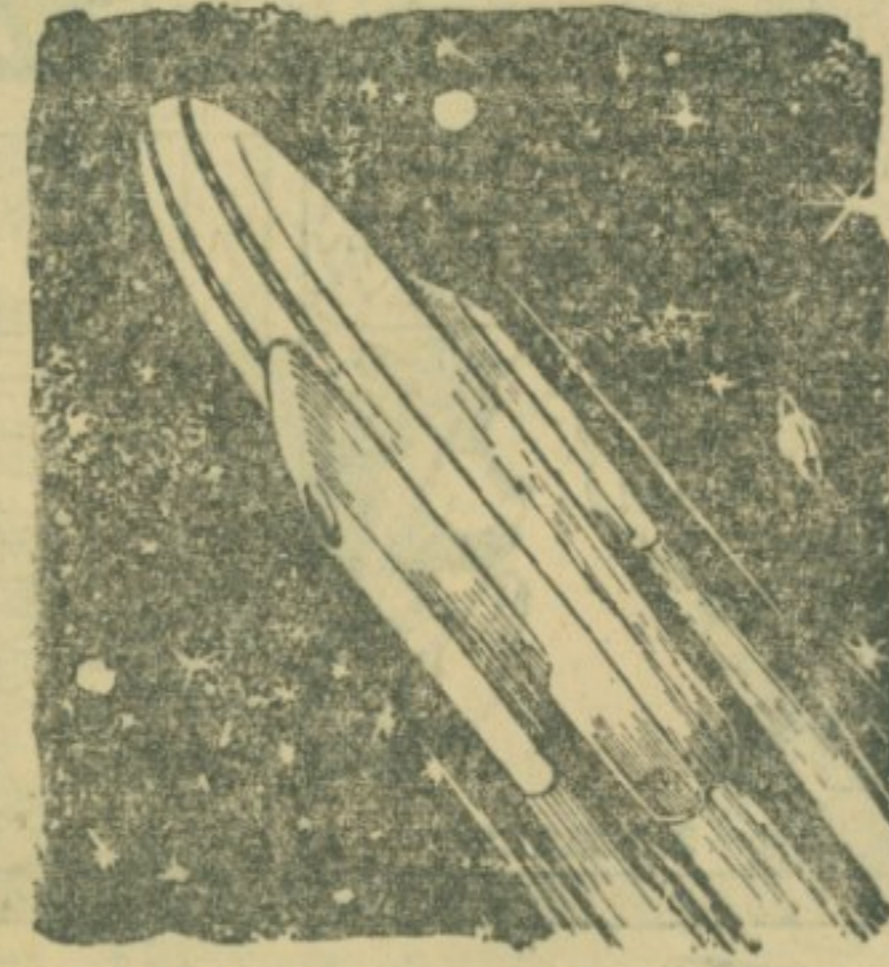
рам. Мој подожај био је веома тежак. Нисам нисам смео да кажем да сам дошао с друге планете, јер би тек онда помислили да сам заиста луд. Неколико година после изласка из душевне болнице живео сам на тај начин што сам радио где год би ми се указала прилика. Тако сам полако упознавао ваш свет и схватио да се код вас златом може све постићи. Али, моје злато лежало је закопано на острву, а ја нисам имао могућности да до њега дођем. Покушавао сам да нађем људе који би опремили брод и пошли са мном на острво. Међутим, нико ми није веровао да се злато заиста тамо налази. Протекло је готово десет година пре него што се нашао човек који је пристао да ризикује да најми брод и да са мном оде на острво. За ту услугу добио је половину мог злата. Тек тада сам могао да приступим остварењу своје замисли. Протекло је још неколико година пре него што сам се усудио да потражим људе који су ми били потребни. Проучавао сам ваше машине и електричне уређаје и дошао до закључка да се наша техника знатно разликује од ваше. Због тога сам и одлучио да не тражим дипломиране инжењере, јер би њима било тешко да поново уче и да се прилагођавају нашим техничким принципима и изумима. Чинило ми се да су за то погоднији људи који имају нешто техничког знања, али нису специјалисти. Мислим да нисам погрешно.

Кад сам дао оглас у новине, тражећи техничаре, и поменуо веома развијену технику, говорио сам истину. Признајем да није било сасвим исправно што сам се донекле послужио преваром и што вам нисам казао истину, али од успеха моје акције зависио је опстанак живота на нашој планети. Мој народ ће вам у замену за ваш рад пружити све што будете захтели.

Кад смо се решили да на овом ваздушном броду напустимо нашу планету, ми нисмо знали да ли ће нам то уопште поћи за руком. Тамо, горе, нисмо имали никаквих могућности да употребимо наш ваздушни брод све док нисмо пошли на

путовање. Чак ни људи који раде у контролној кабинџи никад пре тога нису на њему летели. Они су се годинама вежбава да управљају бродом, проучавали су уређаје и контролне палице, и то све на броду који се с места није мицао. Њихово пробно летење био је тек лет на Земљу.

Кад су ме оставили на острву и вратили се на Јупитер, они су се надали да ћу успети, мада се мени самом чинило да су

изгледу на успех веома мали. Ја, који нисам научно на тегабе и физички рад, морао сам да проведем тешке године на једној туђој планети, међу непознатим људима, без пријатеља и другова; да се мучно крећем носећи на малом телу ову велику главу. У нашим заштићеним градовима привлачна снага наше планете знатно је мања од Земљине теже. Тамо се ја лако крећем, док ми је на Земљи за сваки корак потребно много напора.

После више година проучавања и ковања планова, било ми је јасно да постоји само један начин да постигнем оно због чега сам дошао на Земљу. То је начин на који сам поступио. Нико ми не би

поверовао да сам дошао с друге планете. Чак и да сам успео да људе у то убедим, сигуран сам да се нико не би нашао ко би пристао да пође са мном. На то их не бих могао привољети никаквим обећањима и наградама. Ја знам како се човек осећа кад мора да напусти планету на којој се родио и одрастао.

Ви ћете се сами уверити да је нашим машинама потребна врло хитна оправка. Неке од њих још раде само захваљујући томе што ми за њихово покретање употребљавамо троструко, па и петоструко више погонског материјала него што је то раније било потребно. Наше машине за копање руде не раде већ педесетак година. Рудници су нам пусти, а залихе метала готово потпуно утрошене.

Протећи ће неколико месеци пре него што стигнемо до моје насебине. Ја се надам да ће вам путовање бити угодно и да ћете бити задовољни, иако ваша сељидба на нову планету изгледа на први поглед као отмица. Али, понављам вам, то је био једини начин да се један народ спасе готово сигурне пропасти.

У почетку вам се може чинити страшно што ћете бити приморани да живите испод металних звона. Али, на то ћете се брзо привикнути, тако да после извесног времена нећете то ни запажати. То је готово исто осећање као кад човек први пут путује бродом или авионом. Не треба да мислите да ваш долазак на нашу планету представља ризик само за вас. И ми прилично ризикујемо. Ми ћемо своју сигурност положити у ваше руке. Ми вам се потпуно поверавамо, иако не знамо унапред да ли ћете ви оправити или, можда, упропастити машине. Ми у вас имамо поверења; потребно је да и ви нама бар мало верујете. У нашој насебини имаћете све што захтежите, а ваш положај биће чак и већи него положај управљача појединих градова. Мој народ сматра да ви тај положај заслужујете. Мислим да ћете га својим радом заиста заслужити.

(Наставиће се)

ХАЈДНОВ први "ХОНОРАР"

Једног лепог летњег дана у предвечерје, на ливади крај сеоцета Рорау, лежао је осмогодишњи мушкарчић и певао. Стихове је недавно у школи учио научно, па је сад, као и обично, смишљао мелодију за ту песмицу. Било је то пре више од два столећа.

Кад је неколико пута отпевао целу песмицу, мелодија му се није учинила лепом, па се дао на посао да измисли нову, али је убрзо и ње био сит, па је свега још једну. Утом се већ био спустио мрак, те дечак пожури кући.

Сваки човек у селу познавао је малог Сепла Хајдна с милним и звонким гласом и сви су га волели. Али, да је он већ многе песмице испевао, то, наравно, нико није знао, па ни његов отац. Ипак, он је то ускоро имао да сазна.

Док је ишао кући и певушио песмицу коју је тог дана смислио, Сепл је срео старог сеоског пастира Јакоба, који је пред собом гонио уморно стадо.

— Добровече! — рече старац љубазно и застале поред малог певача. — Где си научио ту лепу песмицу коју си досад певао? Већ сам ти изда лека познао глас.

— Речи сам у школи научно, а остале сам саставио — одговори дете сневивајући се. — Допада ли вам се, чика-Јакобе?

— Па наравно, и то толико да бих волео да је научим. Хоћеш ли још једном да је отпеваш?

Сепл порумене до ушију, јер то је било први пут да неко с њим разговара о његовим мелодијама, а старац га је

још и хвалио. Не чекајући да га двапут замоли, дечак је почео да пева. Певао је све док пастир није научио песмицу.

— Ово ти је за твој труд, — рече он и пружи дечету метални новчић. — Кад опет испеваш какву лепу песмицу радо ћу је чути и опет ти дати новчић. Сигурно ће ти добродоћи! А сад пожури кући, јер мајка те чека да ти да вечеру.

Занста, код куће су родитељи већ седели за столом кад је мали Сепл, сав срећан, утрчао у собу.

— Оче, мајко, зарадио сам први новчић! — узвикну он узбуђено. Затим им је испричао како је срео старог Јакоба и најзад им отпевао своју песмицу.

— Да ли вам се допада? — упита он са зебњом. Мајка је кешљом брисала сузу која се у оку заблистала, а отац је рекао:

— Драго моје дете, лепа је, врло је лепа! Ти би много могао постићи кад бих те послао неком музичару на школовање. А то ћу и учинити.

Силно обрадован, мали Хајдн загрли оца и мајку, али кад се мало примирно он се сети да су његови родитељи сиромашни, веома сиромашни, а да школовање сигурно стаје много новца.

— Знате шта? — поче он после извесног времена. — Ја ћу још много нових песмица измислити и за њих од старог Јакоба добити доста новчића. Штедећу тај новац да бих једног дана могао да одем код неког правог музичара да учим!

Јозеф Хајдн заиста је доцније постао велики музичар, композитор и диригент. За нешто више од седам деценија живота он је дао око 700 музичких дела.

Подземни канал Марсеј-Рона

Године 1911 почео је да се гради подземни морски канал између Марсеја и Роне. Петнаест година доцније, 1926, пуштена је вода у довршени канал, а 1927 извршено је његово свечано отварање. То је уствари нека врста канал-тунела, који се пружа у дужини од седам километара под земљом. Сам тунел висок је 15,60 метара, а широк 22 метра. Вода у њему дубока је четири метра. Изградња канала стајала је 300 милиона франака. Њиме могу да плове бродови до 1.500 тона. Овај канал је леп пример успеха технике у прве две деценије овога века.

ВАН СЕБЕ ОД СТРАХА ЗБОГ ОПАСНОСТИ КОЈА ПРЕТИ ПЕТРУ ПАНУ, ЋАВОЛИЦА ЈЕ РАЗБИЛА ФЕЊЕР И ОСЛОБОДИЛА СЕ!

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

Степени сродства

Има доста назива којима се означава родбинска повезаност међу људима. Међутим, многи људи немају јасну слику о томе, па ћемо изнети неке од њих, онако како су углавном уобичајени. Постоје права и побочна линија сродства. Сродство по правој линији може бити усходно и нисходно.

Побочна линија
Брат је мушко дете мушком или женском детету од истих родитеља. Полубрат је неко неком кад је само од истог оца или само од исте мајке. Сестра је мушко дете мушкима или женским детету од истих родитеља. Полусестра је неко неком кад је само од истог оца или само од исте мајке.

новца (братанић) и синовница (братанићна) су деца од брата, сестрић (нећак) и сестрићна (нећака) су деца од сестре. Стриц је очев брат, ујак је мајчин брат, тетка је очевка или мајчина сестра, Стричевић је стричев син, ујакович је ујаков син, течић је теткин син. Роџак је стричев, ујаков и теткин син. Братучед је стричев син, првобратучед су мушка деца од два брата, братучеда је стричева кћер. Извањич синовац је син првобратучеда, а извања синовница је кћер првобратучеда.

Дед-стриц је дедов брат, баба-тетка је делова сестра, извањич стриц је очев првобратучед, извања тетка је очевка првобратучеда. Другобратучед је син извањег стрица, а другобратучеда је кћер извањег стрица. Прадед-стриц је прадедов брат, прабаба-тетка је праделова сестра. Тредебратучед је праунак прадеда-стрица, тредебратучеда је праунака прадеда-стрица.

Муж је ожењен човек, а жена је удата жена. Очух је дружи муж жене њеној деци из првог брака, маћеха је друга жена мужа његовој деци. Невеста је тек удата жена, а невестом се назива још и братова жена и синова жена. Младенци су младожења и млада, а пасторак је мушко дете из првог брака које жена доведе другом мужу. Кад жена доведе децу из првог брака удајући се за мужа који има такође децу из првог брака, онда се њихова деца међусобно називају свочад. Свекар је жени мужев отац, таст је мужу женин отац, девер је жени мужев брат, снаха је братова жена. Зет је кћерин муж, шурак је женин брат, заова је жени мужева сестра, јетраве су међусобно жене два брата. Стрина је жена очеве брата, тетак је муж очеве или мајчине сестре, уја је жена мајчине брата, шуријаја је шурикова жена, муж је свак жениној сестри, свастика је женина сестра. Кад два човека узму две сестре онда су они пашенози. Даљи сродници по усходној

линији иза оних који су поброджани називају се преци, а по нисходној линији потомци. У побочној линији извесни називи за ближу родбину дају се и широј родбини. Потребна да се температура једног килограма воде повећа од 14,5 на 15,5 степени Целзијусових. Калоријама се изражава и хранљивост појединих жеља и утршак енергије у човечјем телу. Човек од 70 килограма потроши у потпуно мирном стању 1.750 калорија за 24 часа. Бирајка се у неким крајевима назива тријер, а негде требило; можда има и других назива. Поздер (по-здер) је оно од стабла конопље што остане по што се здере влакно.

ШТА ЈЕ КАЛОРИЈА?

Калорија је количина топлоте која је потребна да се температура једног кубног сантиметра воде повећа за један степен Целзијусов. То је мала или грам-калорија. Међутим, чешће се употребљава велика или килограм-калорија. То је количина топлоте која

Ова птица чији вам цртеж ва и врат су јој голи, боје зелене, плаве и првене. На челу има рожнат шлем. Да ли се можете сетити како се зове ова птица? (Казуар). **ЗАШТО СЕ КАЖЕ: ХЕРМЕТИЧКИ ЗАТВОРЕН?** Израз херметички затворен, тј. потпуно затворен тако да не пропушта ни ваздух, постао је на тај начин што је Хермесу Трисмегисту приписивана вештина да ризнице, посуде и друго учини помоћу мађиског печата потпуно неприступачним. Хермес Трисмегистус, што значи "трипут највећи Хермес", био је по митологији египатски мудрац кога су сматрали творцем свих тајних наука и оцем алхемије.

заједницама, али, супротно од осталих тркачица, највише воли густе шуме. Храни се плодовима и семењем, гуштерима, жабама, рибама и сличним животињама. Занимљиво је да на јајима најчешће лежи мужјак. Ова птица иначе може да буде висока и по метар и по. Обрасла је у црно перје. Глав

Знајте ли све о КОРЊАЧИ

Корњача припада групи животиња које преспавају зиму. Пре но што нађу први хладни да- ни, она ископа руну уз стабло неког дрвета. Ту под меким покривачем опалог лишћа, којим се сама затрпала на дубини од једног педља, таман испод границе до које допире мраз, она мирно и спокојно спава чекајући топле пролећне дане. За време дугог зимског сна дисање јој се јако смањује. И док земљину кору прекривају снег и лед, она се нити креће, нити храни, тако да изгледа као да је мртва.

С пролећа, кад јој топла зрачења и роси лекај и сунчеве зраци заиграју на њеном дисаном покривачу, она лагано измили из свог улубљења.

За време топлих месеци шумска корњача проводи ноћ скривена под меким покривачем храстовог лишћа. Ујутру, чим се сунце роди, она почиње да осећа како јој се мишићи испуњавају топлином. Она одмах излази на чистину и тражи место које су већ огрејали сунчеви зраци.

Код бића хладне крви температура средине у којој се она налазе. Ако се ујутру наиђе на корњачу, одмах се може приметити да хода као да још спава. Тромим је покрета и, кад се додирне, осећа се да јој је кожа хладна. Пошто се на сунцу мало загреје, она живахне и одмах почиње да мисли на свој доручак.

Корњача нема зуба и не може да гризе, али ивине њених чељусти су оштре, покривене јаком ројастом опном, и њима се она добро служи. Приликом јутарње шетње корњача гута прве на које наиђе, а и од гљиве воли да гризне шокоји залагај.

Пошто воли воду, корњача радо иде на реку или бару, ако их има у близини. Догада до саме воде, отисне се и пошто у њу утоне истегне врат и отвори уста да би у њих ушла вода. Ако се том приликом досматра корњачин врат, лепо ће се видети како се врати мишићи грче, отирајући воду у желудац. Пошто попије довољно течности, она излази на обалу.

С пролећа, женка тражи место на коме ће смети јаја. Обично изабере земљиште испод каквог дрвета, између два његова корена, где допире сунчеви зраци. Она копа лежиште на тај начин што задњим ногама, прво једном на другом, одбацује земљу иза себе. То је за њу дуг и тежак посао, који захтева много истрајности, али га она не прекида. Кад је скровиште готово, она положи у њ до се-

дам јаја, на која потом набаци земљу и добро их сакрије. Пошто има обичај да се вичито некуд пробија између тврђих предмета, у току године на њена рожната кућица толико се излиже да је старој корњачи врло тешко одредити године. Многи мисле да њен просечан век траје 80 година, док други верују да може да доживи и пуних сто.

Корњаче се обично крећу добро познати путевима у кругу њиховог пребивалишта. То су научници утврдили помоћу калема коња који су причврстили на њена леђа, док је слободан крај био привезан за дрво испод кога стањује. Тако се могло пратити њено свакодневно кретање.

Ухваћене и гајене, корњаче се лако навикну да се хране на одређеном месту. У једном зоолошком врту корњаче су имале обичај да сваког дана у водне долазе баш тамо где добијају храну. Једног дана храна није стигла на време и кад су се чувари најзад појавили носећи храну, затекли су на окупу све корњаче како стрпљиво чекају.

Иако је без ушију, корњача „чује“ најфиније дрхтаје кроз воду или земљу. Вид јој је тако добар да је немогуће приближити јој се неопажено.

Корњача има донекле развијен осећај мириса и укуса, али тек подробија испитивања да ће на то коначан одговор.

Корњача, а њих има око 300 врста, хране се ситним комадићима меса или рибе, првицима из земље, инсекти-ма, воденим биљкама, воћем и поврћем. Већина водених

корњача најрадије налази храну испод водене површине.

Овај гмизавац један је од најстаријих становника наше планете. Његови окамењени преци нађени су у стенама које су бар 175.000.000 година старе. Највише их је пронађено у северној Индији. Фосили говоре да је и у најстаријим временима корњача увек била само топлије крајеве, јер је зима одувек била њен највећи непријатељ.

Занимљивости

Мед није само сладан, него и корисан

Мед садржи око 75 од сто шећера, а шећер који се налази у меду лако се вари и прелази непосредно у крв. Поред шећера, мед садржи и воде, затим мале количине гвожђа, мангана, хлора, креча, нешто фосфорне киселине итд. Мед је добра храна за сваког, а особито за децу и старије људе. Нарочито је потребан човеку кад је уморан од напорног рада, јер мед садржи хранљиве материје за срце и друге мишиће. Мед служи и као лек. Народна медицина приписује му често претерана својства, али он је заиста од велике користи за време опоравка после дугог боловања, кад човек јако ослаби. Успешно се употребљава код кашља, затим код катарата душника, слабог срца, нервозе, код неких болести желуца и црева, уништава неке бактерије итд.

на неко тајанствено острво у близини Северног Пола на коме су некад живели њихови преци.

Летећи километар

Једно од најопаснијих, али зато и најузбудљивијих смучарских такмичења неоспорно је трка „Летећи километар“ (километар лансе). Ова опасна спортска дисциплина одржава се на стрмини, која је нагнута под углом од 45 степени. Стаза је широка и добро утапкана, тако да такмичари постижу неслушене брзине.

Стаза је широка 15 метара. Са обе стране стазе подигнути су снежни зидови високи око један метар, који спречавају публици прилаз ка стази. Стаза је заправо дугачка само четврт километра, а време се мери само на последњих 100 метара, док 150 метара служе тркачу као залет.

Ово такмичење одржано је први пут 1930 године у Сен Морицу, у Швајцарској, и онда се редовно одржава сваке године.

ПОДЕЛА ЈАБУКА

Једнога дана деда је донео јабукe и поделио их својим унуцима. Поделу је извршио на тај начин што је првом детету дао једну јабукe и седми део од јабукe које су још преостале за деобу; другом детету дао је две јабукe и седми део јабукe које су још остале за деобу; трећем детету дао је три јабукe и седми део од јабукe које су још остале за деобу. И тако даље. Када је подела извршена, свако дете имало је исти број јабукe.

Можете ли да нам брзо кажете колико је било свега јабукe и на колико су деце подељене све те јабукe.

(Одговор: Јабукe је било 36, а деце шесторо).

ХОМЕРИДИ

2) Хомериди су били грчки певачи који су рецитовали Хомерово дела. Рецитовали су их само они, и рецитовали су само њих и ништа друго. Они су сви припадали једној породици која је гаврила да претставља Хомерове директне потомке.

Њих своје порекло. Још већу улогу играју глечери око полова. Они стварају морске и ваздушне струје и тако утичу на температуру готово по целој земљиној површини. Они, уствари, „праве“ климу, ублажују несносне екваторске жеге, доносе кишу — једном речју, чине нашу земљу погодном за живот.

Брзина глечера зависи од нагиба по коме клизи. Вршени су опити с различитим предметима — обојеним моткама и камењем — и установљено је да они обично прелазе 50 до 120 метара годишње. Неки глечери крећу се и брже, чак и до 150 метара годишње.

Данашња површина под глечерима ипак је прилично мала према површини и броју глечера у прошлости. Многе планине које се данас налазе у умереном појасу носе јасне трагове несталих глечера. Таквих трагова има и у Средњој Европи.

Подземни ПЛАНИНАРИ

пробно истраживање, млади скаути из Лиона. Кад су се нашли на 300 метара испод површине, где царује вечити мрак, они су обукли гумене комбинезоне, ставили на ноге пераја, а на лице маске с кисеоником. Тада су заронили у бурне и валовите воде понорнице Какуете, с циљем да испитају њен ток и могућности њеног коришћења за стварање огромне подземне хидроцентрале. Вишечасовно напорно роњење у хладној води замало није довело до несреће. Једном од скаута, услед трења о стене, оштетила се цев за довод кисеоника. Опеснашњеног, другови су га једва извукли на површину.

Средином августа Норбер Кастре и др Мери сишли су до дубине од 500 метара, где су уредили свој подземни бивак. Први пут је људска нога у пећини Сен Мартен крочила тако дубоко. Они су открили огромну подземну салу претрпану блоковима стена, од којих су неке биле високе колико троспратна кућа. Ускоро им се придружио и Робер Леви.

После кратког саветовања, Кастре је кренуо у истраживање које је већ следећег дана довело до открића од великог научног значаја. Он је открио мале гусенице чије је научно име „афеиопс“. Ванредно ретке, оне су безбојне и слепе и спадају у најстарије становнике наше планете. Чим се изнесу на светлост оне угину. Кастре је пронашао и фотографски апарат који је несрећни Лубене прошле године, приликом смртоносног пада, испустио. У чисто спелеолошком смислу најзначајнији је проналазак једног канала који води у највећу од свих досад испитаних подземних сала. То указује на могућност даљег продирања у читав низ подземних галерија и дворана, које се, изгледа, протежу десетинама километара далеко.

Кастреу су се у даљим истраживањима придружила још три спелеолога. Данима су они, под најтежим условима, испитивали пећински нажит, непознате животињске врсте и подземне водене токове. Вла-

га и притисак у дубини земље тако су велики да се дим од цигарете, чим се избади из уста, кондензује у ситне капице. Дисање је врло напорно. Тешко би срце и плућа издржали у тим условима више од неколико часова да научници с времена на време не улазе у шаторе од платна импрегнираног нарочитим уљем, у којима пале алкохол. Тиме се ствара сношљива атмосфера, која готово сасвим одговара оној на површини земље. После оваког предаха, спелеолози настављају своја истраживања, идући све дубље и дубље. Јер, ко је год крочио у пределе овог чудесног подземног царства није се могао отети њиховим дражима, које га неодољиво привлаче. Осим тога, они желе да што боље искористе сваки тренутак свог боравка под земљом, јер он стаје много физичких напора и жртва, као и материјалних трошкова. Услед дуготрајних припрема и скупоће материјала, сваки минут проведено у пећини Сен Мартен стаје око хиљаду франака по особи.

ЧУДНИ ПАЦОВИ

Милioni норвешких пацова, малих животиња-глодара сличних мишевима, нашли су оне године смрт у Атлантском Океану. Од 1949 године ово је друго масовно самоубиство норвешких пацова. Још раније научници су приметили да у извесним временским размацима читаве колоне ових

малих животиња скачу у Атлантски Океан и у њему налазе смрт. Биолози не знају чиме да објасне овај необични самоубилачки нагон норвешких пацова. Ипак, већина њих верује да пацови скачу у океан гоњени инстинктом да се врате

Животи ГЛЕЧЕРА

На први поглед рекло би се да су глечери неполичне наслага снега и леда. Међутим, они су као и реке: живе непрекидним, тихим животом, крећу се и регулишу температуру околине, те на тај начин учествују у стварању повољних услова за живот на земљи.

Постоје „углавном“ две врсте глечера, који се разликују и по својој величини и по својој улози. Планински глечери, које налазимо на Алпима и Пиринејима, Кавказу и Кордиљерима, Хималајима и планинама Новог Зеланда знатно су мањи од глечера око Северног и Јужног Пола. Сви планински глечери укупно немају већу површину од 5.000 квадратних километара, док само глечерске површине на Гренланду изnose преко два милиона квадратних километара. Док пла-

нински глечери нису дубљи од 300 до 400 метара, истраживач Хансен нашао је на Гренланду глечере дубоке и до 2.000 метара.

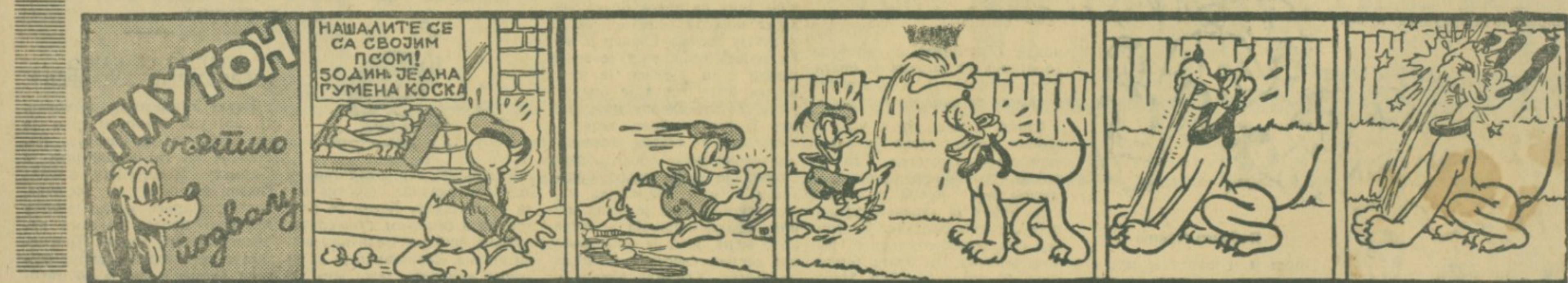
Планински глечери творци су многих река. Рајна, Рона, Гарона и многе друге постају од глечера, а и многи потоци и речице такође воде од

КОЛИКО ЈЕ ДУГАЧКА СТАЗА?

Два школска друга, Јован и Лука, полазе од правог угла једног троугаоног поља и јуре дуж његових страна. Јованова брзина према Лукиној је у размери 13 према 11. Први пут су се срели на средњој супротној страни, па затим на 32 метра од полазне тачке.

Колико је дугачка њихова тркачка стаза?

(Стаза је дугачка 384 метра)

„Напреј застџава славе“

Половином прошлог века Словени су добила своју химну. Борбеног садржаја и полетне мелодије, она је произишла из романтичарског националног заноса који је карактеристичан за ондашње доба. Слично многабројним химнама, и „Напреј застава славе“ је првобитно замисљена као обична песма, корачница. Међутим, она је убрзо освојила широке словеначке масе, па је у току времена прихваћена као народна химна.

У то време политички реакционарни Беч био је културно средиште напредне словеначке омладине. Многи дошњаци виђени људи нападали су се у младости знањем на бечком универзитету и упознавали се са омладином из других словеначких земаља. У аустријској престоници било је Срба, Словенаца, Хрвата, Чеха, Бугара. Младочешки покрет, младословеначке идеје, идеали Уједињене омладине српске — све се то преплетало и вршило међусобан утицај. Ту је написана и химна „Напреј“.

Први студентски хор

Кад је будући композитор словеначке химне Даворин Јенко дошао 1858 године у Беч, ради уписа на правни факултет, затекао је у њему доста словеначких интелектуалаца. Између осталих ту се налазио и Даворинин презимењак, песник Симон Јенко, који ће у току њиховог дружења знатно утицати на њега.

Другови су Даворина радошно примили, нарочито зато што је био склон музици. У то време студентске кафане биле су прави клубови, у којима су се водиле живе дискусије о националним питањима, читали се литерарни радови и певале народне песме. Даворин Јенко, као музички оддарен интелектуалац, дошао им је био у прави час.

Годину дана по доласку у аустријску престоницу, Јенко је образовао певачку групу словеначких студената, која се убрзо претворила у први бечки студентски хор. Видели да се јако оскудева у националном репертоару, одмах је почео и сам да компоњује. Његове су композиције имале за основу родољубиве стихове словеначких песника. То су, између осталог, биле такозване буднице, песме испуњене полетом и националним заносом.

Како су настале речи и мелодија

Једнога дана млади хоровађа Даворин предложи песнику Симону Јенку да напише речи за корачницу коју би он компоновао, а затим би увежбао студенте да је певају кад одлазе на излете. Симон га послуша и напише будницу „Напреј“. Али, Даворину се она није допала у потпуности. Заједно су стали да је прерађују и тек кад су поправљени стихови обојицу задовољили Даворин је почео да компоњује. У почетку није имао среће. Како год би ускладио ноте, чинило му се да мелодија није довољно снажна за њихове стихове.

Шеснаестог маја 1860 године пошао је Даворин у једну бечку кафану. Узео је последњи број листа „Ди Пресе“ и почео да га прелистава. Али, убрзо се јако узбудило. У новинама је био отштампан чланак против Словенаца, што је

иначе био чест случај с многим аустријским листовима.

Уврешен и љут због оваквог писања, Јенко тресне новине о сто и изиђе на улицу. Корачајући, он је несвесно изговарао речи из песме: напреј застава славе, а уз њих му се неочекивано јави и мелодија. Одједном, Јенко је схватио да се у њему рађа глас који би могао да послужи за основицу композиције.

— Гле, толико сам се времена узалуд мучио да бих дао мелодију овој песми, а сад сам у разјарености због „Пресног“ грђења словеначког народа изненада нашао праву мелодију, — рекао је Даворин Јенко сам себи.

Одмах је отишао у Пратер и у гостионици „Код Јелена“ компоновао целу мелодију, ко-

ја је остала непромењена све до данас.

Песма је постала својина народа

Свега неколико дана после овог догађаја, окупили су се словеначки студенти у гостионици „Код златног рибара“. Ту је био и Даворин. Пошто је композитор отпевао мелодију, почело је учење песме, које није дуго трајало. Кад је исте вечери цела дружина громко запевала „Напреј“, песма је доживела огроман успех. Сви су певачи били одушевљени.

Октобра месеца исте године, на концерту Словеначког певачког друштва, после отпевања „Напреј“ одобравање публике претворило се у праве овације. Убрзо су речи и мелодија ове песме стигле и у Словенију, рашириле се по целом народу и постале његова својина — заувек.

Дуго се није могла замислити ниједна приредба у покореној Словенији или међу Словенцима у иностранству, без омиљене песме „Напреј застава славе“. Али, њене бодре речи и полетна мелодија будиле су у толикој мери национална осећања да се аустријским властима она чинила сувише револуционарна, па су је због тога често забрањивале.

„Напреј“ су брзо прихватили и Хрвати и Чеси. Прерађено за војну музику свирали су га и Руси, па чак и Пруси, а поједини композитори користили су се његовим мотивима за своја музичка дела.

Двадесет и пет година после њиховог настанка, речи ове најлепше словеначке буднице преведене су и на енглески. Мелодија је била отштампана у клавијеском изводу. Овај догађај био је од великог значаја не само за Даворина и Симона Јенка, већ и за читав словеначки народ, јер је „Напреј“ био прво словеначко литерарно дело преведено на енглески језик, преко кога су се упознали с њим и други народи западне Европе.

нико није ни помислио да му вина ларва игра у томе неку улогу.

Први је професор Бремт почео да врши опште и утврдио лековито дејство мувине ларве. Он је ларве једне врсте мува стављао у ране. После неколико дана, кад су ларве порасле, заменио их је другима и за невероватно кратко време рана је зарасла. Једина незгода је у томе што болесник осећа свраб, али он није тако јак да се ме би могао издржати.

ИНСЕКТИ КАО ЛЕК

Између разних проналазача у медицини, један од најзначајнијих свакако је лечење помоћу неких инсеката. И раније су употребљавани лекови животињског порекла, али овде је реч о живим инсектима. Навешћемо два занета интересантна случаја.

боде жаоку у кожу. После првог убода место постане неосетљиво за остале. То се поставља и следећих дана.

Било је случајева реуматизма који су без успеха лечени десетину година и који су после шездесет пчелиних убода у току месец дана били знатно сузбијени.

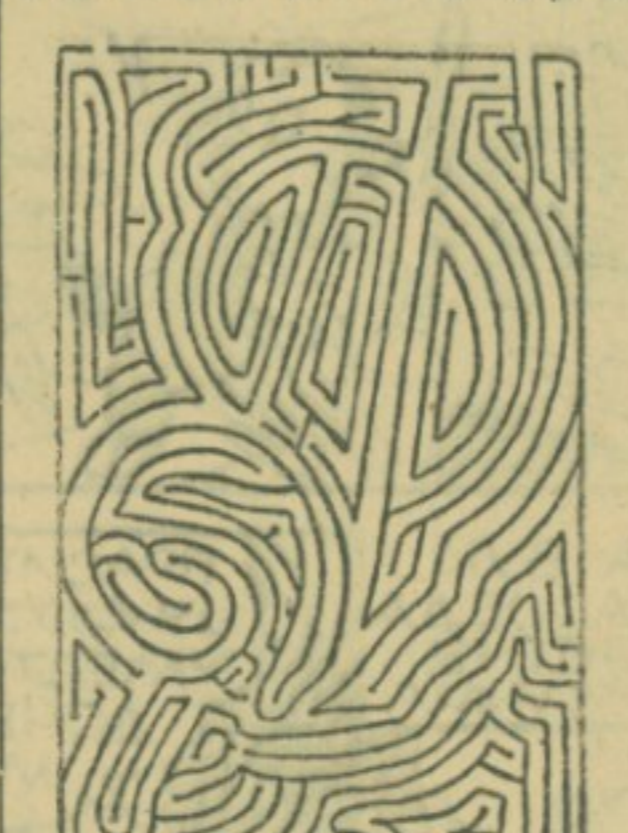
Но, има још један, много за нимљивији, случај лечења помоћу инсеката. Изгледаће вам невероватно, па чак и одвратно, кад чујете да ларве муве „зунзаре“, која носи јаја у трулом месу, веома повољно утичу на заравњавање рана. Још приликом Наполеоновог ратовања у Египту примећено је да ране које су биле загађене мувама врло брзо заравњају. Оне су биле чисте, без имало гноја. То исто примећено је и у Првом светском рату. Мувине ларве хране се натрулим месом и све лепо очисте, а уопште не дирају у здраво ткиво. Сличних запажања било је и за време Сецесионог рата у Америци, али

Људи су још од давнина приметили да убој пчеле успешно делује против неких болести. Многи пчелари осетили су да им после више убода пчела престаје главобоља, па чак и мигрена. Лекари који су испитивали ове случајеве устани новили су да пчелин убој има извесна лековита дејства. Заједно са жаоком, пчела убрига у рану и малу количину отрова. Тај отров веома је јак и ни у чему се не разликује од отрова кобре, сем, наравно, у количини, а познато је да се змијски отров данас употребљава у медицини као лек.

Утврђено је да пчелин отров делује најпре као средство за јачање. После убода пчеле човек се осећа снажнијим, живљим. Тај отров, изгледа, има и антиинфективно дејство, јер успешно делује против неких заразних болести. Али, најважније је његово антиреуматично дејство и ту се он најчешће и употребљава. Начин употребљеног врло је једноставан: пинцетом се узме пчела и стави на оболело место. Она одмах за-

ЧЕТИРИ УЛАЗА

На који улаз треба да уђете да бисте изишли на други крај лавиринта? Притом не смете да прескочите ниједну препреку, нити смете двапут пролазити истим путем.

112 ЕКСПЕДИЦИЈА ИСПИТУЈЕ ЗЕМЉУ

Крај петнаестог, шеснаестог и седамнаестог века, кад су Колумбо, Магелан, Васко де Гама и други стекли славу на далеким путовањима, обично се сматрају за златно доба великих открића. Готово нема човека који за њих и њихова дела није чуо, док за потхвате данашњих истраживача, чини је допринос науци итекако велик, једва да ко зна. Истина, „непознатих далеких земаља“ више нема, али је ипак овог месеца на путу 112 научних експедиција које испитују пределе на разним континентима.

15. на Арктику 12, у Канади и на Аљасци 10, у Мексику и Средњој Америци 5, на Антарктику 4 и у САД 4 експедиције.

Чланови тих експедиција успињу се на снежне планинске врхове, спуштају се у морске дубине, улазе у вулканска грота и претражују огромне пећине. Недељама су у напорном маршу кроз пустиње, посматрају како се крећу глетери, живе у џунглама и на вичитом леду Арктика.

Бела поља готово су нестала са географских карата за последњих сто година. Сем арктичких предела, азиских пустиња и јужноамеричких прашума, на земљи такоређи нема већих неиспитаних области. Због тога се и карактер истраживачких експедиција савсим изменио. Људи који у тим потхватима учествују ни су више пустолови као што се то некад догађало. Они су ретко принуђени да ступају у борбу с дивљим племенима, њихова су путовања веома мало романтична, а њихов рад — ако се тако може рећи — „суво“ научан. Па ипак данас има више правих истраживача и њихови су успеси значајнији него раније кад су огромна пространства била неоткривена, а циљ путовања проналажење и освајање нових земаља.

Засад још нема неког одређеног тела, организације, којој би се пријављивале све истраживачке експедиције, али је „Јуџорџи клуб истраживача“, према подацима које је могао прикупити, саставио списак оних које су сад на путу. Њих има по читавом свету: у разним острвима 27, у Азији 18, Африци 17, Јужној Америци

Највећи број тих потхвата има тачно одређен циљ. Искључиво у географском погледу, можда и нема нарочито важних и изузетних открића, али су зато на тај начин прикупљени многи веома значајни научни подаци. Истраживачи нашег времена нарочито су подробно испитали састав и грађу земље и природна богатства појединих области. Само на Антарктику откривене су наслага угља, бакура, сребра, гвожђа и другог, и то, како изгледа, у великим количинама, тако да не прође готово ниједна година а да у пределу Јужног Пола не крене какав експедиција. Амерички адмирал Берг испитивао је ту област 1946 и 1947 године. Његова експедиција од 13 бродова била је највећа те врсте за коју се зна. Он сада припрема ново путовање на Антарктик. На Гренланду и у пределима Северног Пола, научници су испитивали метеоролошке појаве и морске струје, па су дошли до закључка да се арктичка клима постепено мења и постаје топлија.

Сем ових крупних и значајних открића, многе експедиције прикупиле су у разним крајевима света друге важне податке које ће за науку и привреду бити од велике користи.

Птица БЕЗ СРОДНИКА

У прашумама Амазоне и у мочварама око ње, затим у подручју реке Оринока, па све до Перуа и Боливије живи мноштво животиња. Свака од њих има више или мање сродника на земљи, али птица хоацин нема никог живог себи сродног на овом свету. Она је последња из свог племена, чији су други чланови давно изумрли. Млади хоацин најсличнији је давно изумрлом археоптиркусу, који је живео у јурској формацији и чији су фосили нађени у слојевима шкриљца у Немачкој. Археоптерикс је на крилима имао три прста с канџама, док хоацин има на завршетку крила два прста такође с канџама, који му служе за закачењање на гранама.

Младунче ове птице веома је живахо. Чим се излеже, оно не може да се смири у гнезду и стално се врпољи. Види одмах. Па иако је у почетку голишаво, оно се стално пентра и далеко јури за родитељима да би га они нахранили младим лишћем.

Родитељи праве гнездо од суварака, на гранама које висе ниско над површином реке. Како су млади несташни, они често бућну у воду, али се не утопе, већ крилима одмах почну да веслају све док не нађу на неку границу за коју се закаче и онда се попу на њу. Ако се нечег случајно препла-

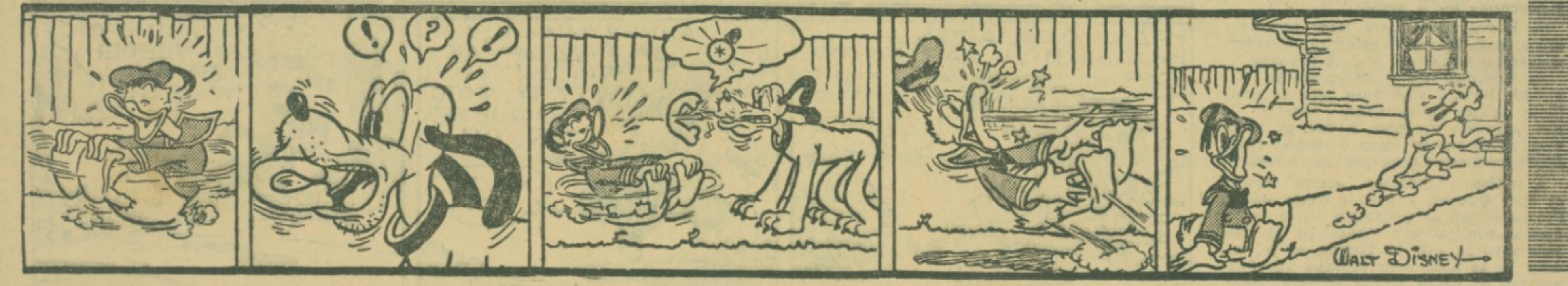

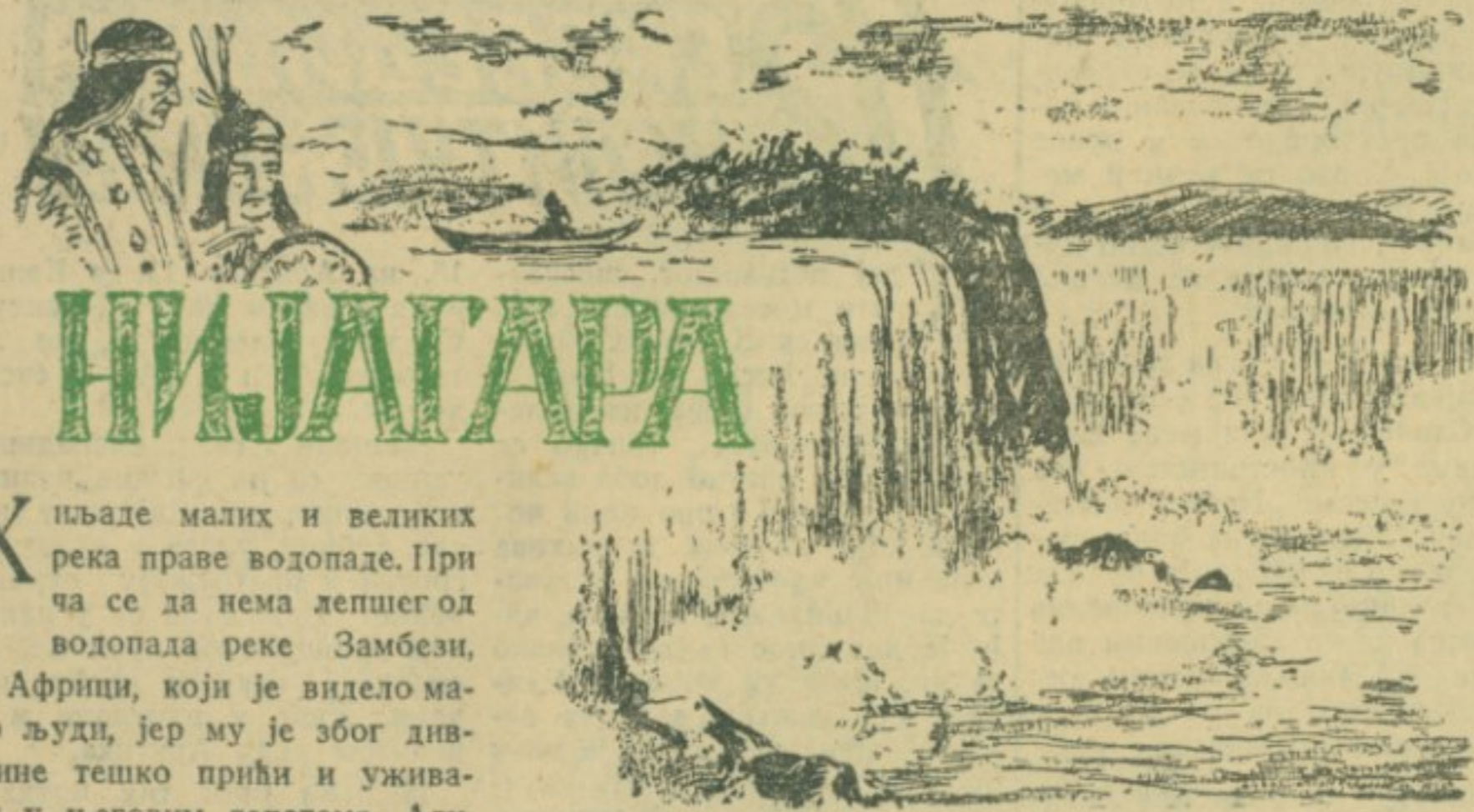
ши, хоацин одмах скочи у воду и зарони, да би после неколико метара изронио и попео се на грану. У гнезду има обично по два до три младунчета, који су прекривени првенкастим пахуљцима.

Најсевернија поштанска станица на свету

Најсевернија поштанска станица на свету налази се у Норвешкој, на 79 степени северне ширине. Она лежи у изванредно лепом пределу, у једном фјорду окруженом зеленастим, светлуцавим леденим бреговима. Ова станица служи као веза са осталим светом једном угљеном руднику. Рудничко насеље састоји се од неколико дрвених барака за становање, а има и болницу, школу, библиотеку, биоскоп и — пошту. Поштанска станица заузима

двадесет квадратних метара земљишта, а пошто у насељу има дванаесторо деце дорасле за школу зими пошта служи и као учионица. У мају сваке године стигне поштански брод из Харстада, а у новембру и последњи брод напушта луку. Поштански чиновник има посла само преко лета, кад туристи преплаве ово месташце. Сваки од њих жели да пошаље у свет што више писама са жигом најсеверније поште на свету.

Хиљаде малих и великих река праве водопаде. Прича се да нема лепшег од водопада реке Замбези, у Африци, који је видело мало људи, јер му је због дивљине тешко прићи и уживати у његовим лепотама. Али, нема у свету чувенијег водопада од онога који прави река Нијагара. На језику Индијанаца реч Нијагара значи: река која грохоће. Страховита грмљавина њеног водопада чује се на даљини од 26 километара.

Корито реке Нијагаре претставља једини пут којим пролазе воде из четири огромна језера: Горњег, Мичигена, Хјурона и Ирија, која заузимају површину од 200.000 квадратних километара. Колитина воде која се руши низ њене слапове најбоље може да се замисли када се зна да се сваке секунде сручи близу 6.000 тона. Када би се ова вода сваки дан превозила возовима, онда би требало употребити железничку композицију тако дугу да би трипут опасала Земљу око Екватора; она би била дуга око 120.000 километара.

Пошто изиђе из језера, Нијагара јури широким коритом, наизглед мирним током. Неколико километара пре самог водопада обале се сужавају и река почиње брже да тече, да би се мало доцније сва та вода сурвала са висине од 50 километара.

По предању Индијанаца, Нијагара је некад била света река. Сваке године у одређено време најлепша девојка племена имала је да извесла на матицу и да крене у правцу водопада, који је требало да је прогута као дар боговима. На канађанској страни,

на самом врху једнога брега, налази се "пламени извор" — бистра планинска вода која зачас букне ако јој принесете запаљену шибицу. По једној легенди, први Индијанци који су видели како је планинска вода пали су уплашени на колена, молећи се боговима, а затим су побегли и више се нису вратили. Данас то чудо туристи посматрају у једној соби, где се налази округлао бунар, и за извесну суму водич свакоме показује како вода гори. Осим тога, туристима је омогућено да помоћу једног лифта сиђу у дубину земље испод водопада и да кроз нарочите отворе посматрају како се вода сурвава.

Усред запенушане воде пуне врлога, на месту где се она стрпоштава, налази се острвце обрасло густом шумом. Оно се назива Козје Острво, јер је, према предању, на њему некад живело стадо дивљих коза, које су угинуле за време једне сурове зиме. Острво је од граничних стена и зато река не може да га сруши. Код њега се вода раздваја у два дела — водопада: један, десни, са америчке, а други, леви, са канадске стране.

Изнад водопада дижу се обласи водене прашине, која прекрива околину и сипи као ситна киша. На суну она се прелива у више боја. Дуга је честа појава изнад водопада. С пролећа, када се отопи лед, настају невиђени прикази. Огромни ледени блокови урнебесно налећу један на други и сурвавају се у амбис. Једном је приређена права атракција. Пустили су стари речни брод, који је одмах појурio према водопаду и утонуо у валове. Појавио се

још само за тренутак, а затим га је заувек нестало.

После водопада река се нагло сужава и јури дубоком и дивљом клисуром. На неким местима сва та огромна вода мора да протече кроз теснац широк свега сто метара. Клисура је дуга једанаест километара. По изласку из ње, Нијагара улази у благу равницу и њоме мирно тече све до језера Онтарија.

Обале Нијагаре око водопада увек су посећене. Ту се икупљају људи да се диве њеним природним лепотама. Раније су долазили и да виде разноврсне акробације које су појединци изводили и које су стајале много људских живота. Овде ћемо навести неколико тих "подвига".

На обали реке, изнад водопада, налази се један стуб висок 30 метара. С овог стуба, године 1829, скочио је Американац Сем Пач и успео да исплива пре места где почиње сам водопад. То је учинио још неколико пута, али га је једнога дана прогутао понор.

Кад је пронађен таксиметар

Таксиметар, помоћу кога се утврђује колико је који аутомобил прешао метара, на основу чега се аутоматски израчунава колико има да се плати за возњу, није новог датума и није постао тек са усавршавањем аутомобила. Први таксиметар постао је у 16 веку у Француској, а пронашао га је Жан Фернел.

Године 1528 Фернел је одлучио да измери дужину једног меридијана, на тај начин што ће измерити растојање између Париза и Амјена. Да би обавио тај посао, измислио

Његова смрт није опоменула друге и они су наставили да изводе друге атракције на Нијагари. Године 1883 капетан Веб, иначе познат као чувен пливач, објавио је да ће препливати брзак Нијагаре испод водопада. Иако је као пливач постигао добре успехе на другим местима, овде га није срећа послужила. Његово унакажено тело пронашли су четири дана касније, петнаестак километара ниже од места где је хтео реку да преплива.

Учитељица Ана Тајлор такође је извела један подвиг на Нијагари, али на други начин. Срећа ју је послужила. Године 1901 затворили су је у једно јако буре и пустили низ водопад. После пада буре је пронађено и из њега је извађена учитељица Тајлор тешко повређена, али жива. Исте године низ водопад се спустио у гвозденом бурењу један Енглец. То је поновио више пута и остао је жив. Канађанин Жан Лисје спустио се низ водопад у лонти од каучука. Остао је потпуно неповређен. Године 1951 Вилијам Хил увезао се са 14 унутрашњих аутомобилских гума. Крај водопада се искипио силан народ; преко 200.000 људи. Срећа га није послужила. Тек што је дошао до водопада зачуо се страховит пуцањ гума. Његово тело нађено је касније раздробљено на стенама. Овај подухват био је повод да власти забране све атракције ове врсте на Нијагари.

Али, поред ових приредби које имају користи за појединце, река Нијагара служи и за опште потребе. Хотели и куће који су изграђени на њеним обалама унеколико квари онај чар дивљине давних времена. Данас водопади Нијагаре претстављају неисцрпне изворе електричне енергије.

ВЕРОВАТИЈА

СЛОБОДА ПЛАЊЕНА СОКОЛОМ

Стари град Моретонхемпстед, у енглеској покрајини Девонширу, добио је своју слободу у замену за једног сокола. Наиме, краљ Едвард I дао је 1280 године до тада вазалном граду

Моретонхемпстеду пуну слободу и статус слободног града, а као накнаду тражио је само једног сокола вичног дову. Међутим, чак ни та незнатна цена никад није била исплаћена, јер Едвард I ниједном није дошао да лови у шумама Девоншира.

УМРО ЗБОГ ПРИЧАЊА

Едвард Дили (1732—1779) из Лондона боловао је од неке чудне и необјашњене болести; говорио је, без престанка, дању и ноћу, па

чак и док је спавао. Кад је Дили умро, лекари су утврдили да је смрт наступила услед потпуне испрепнености проузроковане непрекидним причањем.

СЛОН СА ЧЕТИРИ ЗУБА

Почетком овог века једна научна експедиција која је провела у Африци пуне две године проучавајући животињски свет "црног континента" наишла је на једног старог слона који је, уместо два, имао четири зуба, од којих су два и два имала заједнички корен. Док је експедиција била још у

Африци, тај слон је угинуо. Један од чланова експедиције понео је са собом те зубе, који претстављају једно од највећих чуда природе.

ГРОМ-ПРОБИРАЧ

Приликом једне јаке олује која се догодила у Лапланду, у Француској, гром је побио све црне овце у једном стаду, док су беле остале неозлеђене.

НАДГРОБНИ СПОМЕНИЦИ ТИГРОВИМА

Урођеници у Индокини воде непрестану борбу с тигровима, који нападају не само домаће животиње, већ и људе. Међутим, у Индокини постоји верова-

ње да се дух убијеног тигра свети људима, и то преко свог потомства. Да би умилостивили потомке убијеног тигра и да би тако избегли освету, становници Индокине подижу сваком убијеном тигру споменик од камена.

САКСИЈЕ-ПРОВОДАЦИЈЕ

На крововима кућа кинеских досељеника на острву Јави често се може видети једна или више великих, празних саксија. Те саксије не служе ни као украс, нити да се у њих засади

цвеће. Оне су уобичајени знак да у тој кући има девојака за удају. Број саксија на крову одговара броју неударе женске дечице у кући.

Као Рабле из Лиона у Париз

Рабле, чувени француски писац из 15 века, враћајући се из Италије прерушен у италијанског лекара, свратио је у једну лионску гостионицу. Велики пријатељ шале, он је позвао к себи све лекаре из места, под изговором да им саопшти велику тајну.

За врло кратко време Рабле је успео да очара лионске лекаре. Сви су с много пажње слушали његове китњасте реченице о свим могућим стварима на свету. Нарочито су радо слушали његове приче о тајанственим тровањима. Слушајући га, они су закључили да то не може бити нико други него познати лекар Алкофрибас Назие, професор медицинског факултета у Монпељеу и велики пријатељ краља Франсоа I.

Кад је најпосле све задобио за себе, у поверењу им је рекао:

— Носим из Италије један страховит отров, који ће нас ослободити за вечита времена и Франсоа I и свих његових.

За неколико тренутака крчма је била празна. Крчмар није знао шта да ради. После краћег размисљања, поверио је цео разговор властима и оне су одлучиле да се опасни лекар о трошку града Лиона стражарно спроведе до Париза.

А у Паризу „опасног лекара“ извели су пред Франсоа I, који је одмах познао Раблеа и дуго се смејао кад му је он испричао цео догађај, додајући да није знао како да дође до Париза, па је смислио да ће ипак бити најбоље ако буде путовао на рачун добрих грађана Лиона. Зато се и данас често каже: путовао као Рабле из Лиона у Париз!

Са свих СТРАНА

НАША ВЕЛИКА ОСТРВА

Уз нашу обалу има толико острва да је неки називају „земљом са хиљаду острва“. Све та острва иду паралелно уз обалу и поређана су у два, три, а негде и у пет редова.

Између њих се пружају дужи и шири канали. Овде ћемо навећи колика су наша највећа острва. Крк има површину од 409,93 квадратних километара, а дужињу обале 189,3 километара, Црес 404,33 и 247,7, Брач 394,57 и 175, Паг 284,56 и 269,2, Корчула 276,03 и 181,7 Хвар 299,66 и 254,2, Дуги Оток 114,44 и 170,7, Раб 90,84 и 103,2, Лошињ 74,68 и 112,2 километара итд.

КО ЈЕ НАЈБРЖИ?

Пуж је оличење спорости. Он може да пређе за један час само 5,5 метара, а корњача 70 метара. Овде ћемо набројати још неколико примера брзине. Човек просечно прелази за један час пет километара, коњица кораком 6, касом 12, а влопом око 30 километара. Мува прелети за један час 18 километара, смучар пређе 18 километара, лимски брод 50, зец 75, лака крстарица 80, орао 86, ловачки пас 90, воз око 200, авион-ловац 900, аутомобил око 430, звук у ваздуху 1.200 километара, земља на Екватору 108.000 километара итд.

ЖРТВЕНИК КОЈИ ОТВАРА ВРАТА

Када би верници у старом Египту дали мали прилог храму, онда свештеницима није било тешко да их увере да су богови због тога „незадовољни“ и „љутити“. Да би то доказали, служили су се разним средствима, а једно од њих било је и „жртвеник који отвара врата“. Тај жртвеник налазио се напољу, пред храмом. Он је био начињен од метала, а унутра је био шупљав.

Тај ваздух вршио је притисак на воду која се налазила у једном суду и спод жртвеника. Под притиском ваздуха, вода би почела да отиче кроз једну цев и изливала се у други суд. Овај је био причвршћен за један крај ланца, док је други крај ланца био у вези с механизмом врата храма. Чим би суд почео да се пуни, он се спуштао ниже и вукао ланац, а овај врата. Цео механизам налазио се под земљом и верници га нису могли видети. Није онда никакво чудо што су они били запрепаћени када би видели како се врата храма отварају чим се ватра на жртвенику распала, а у истом часу свештеник почне да чита молитве.

„ПАЛА МУ СЕКИРА У МЕД“

Ова пословица често се чује када некоме успе извештај посао, али се мало зна како је она постала. Прича се да су у ранија времена сељаци ишли у шуму и тражили мед дивљих пчела, које су пребивале у шупљем дрвету и тамо правиле саће. Сељаци су носили уза се секире и засецали једно по једно дрво у којима су мислили да има меда. Дешавало се да неко наиђе на мед у дрвету и секира му је том приликом стварно упадала у мед. Ето, отуд потиче пословица: „Пала му секира у мед“, то јест срећа га задесила.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

ПАУЦИ НА ВИСИНИ ОД 7.000 МЕТАРА

Последње експедиције које су биле на Монт Евересту утврдиле су да на висинама већим од 6.000 метара нема никаквог живота. Ову висину једино су надлетали орлови, који су виђени чак и на 8.000 метара висине. Међутим, чланови последње експедиције приметили су на висинама од 7.000 метара неке сићушне паукове, који одлично издржавају и највеће хладноће. Они су врло опасни. Нападају човека при спавању и у стању су, ако их се сакупи већи број, и да га поједу.

НОВАЦ КОД СТАРИХ НАРОДА

Код старих народа метални новац није имао сталан облик, као што је то случај данас. Утврђено је да су они новцу давали облик према намени којој ће да служи. Тако је у Кини, првој земљи која је ковала новац, овај често имао облик људског тела. Он се звао „новац за одело“ и њиме су стари Кинези плаћали искућиво делове своје гардеробе.

ДРАГО КАМЕЊЕ КАО ЛЕК

Од најстаријих времена људи су се довијали на разне начине како да се излече од болести које их снају. Међутим, празноверице и сујеверје често су играли значајну улогу у покушајима „лечења“, чак и код образованих људи прошлости. Тако је у Средњем веку код високог католичког клера, који је живео у раскоши и обилу, завладала права манија лечења разних болести драгим камењем. Познат је случај папе Клементија VII, који се разболео 1534 године. У току вишемесечног лечења он је прогутао дијаманата, рубина и смарагда у вредности од 30 до 40 милиона данашњих француских франка.

ПРЕНОС МАЈМУНА АВИОНОМ

Пренос мајмуна авионом није нимало лак. То је недавно искусила тосада једног америчког војног авиона, која је имала да пренесе 438 младих мајмуна из Триполиса у САД. „Путници“ су се на висини од 3.000 метара сви без изузетка обезнанили, а дошли су поно-

во к себи тек кад се пилот спустио на 200 метара изнад земље. Пилот је био принуђен да више пута мења висину и да се при ниском лету бори с јаким непогодама.

АПАРАТИ ЗА ХЛАЂЕЊЕ У АУТОМОБИЛИМА

Апарати за прочишћавање и хлађење ваздуха све више се употребљавају. Што њихова примена није још шира крива је висока цена, због које су их набављала углавном велика позоришта, ресторани, биоскопи и државна надлештва. Од недавно ови апарати појавили су се и у аутомобилима, нарочито у аутобусима који саобраћају на дугим линијама. Верује се да ће услед све веће тражње ових апарата и усавршавања производног процеса, њихова цена пасти испод 400 долара.

УПОТРЕБА ИНСЕКТИЦИДА

Данас се у целом свету употребљавају разна средства против инсеката: зими против мољаца, а лети нарочито против комараца. Како је већина тих средстава отровна, мора се бити веома опрезан приликом њихове употребе. Треба поступати тачно према упутству, које је обично приложено уз свако од тих средстава, али се може поставити и неколико основних правила.

Не посипајте никад храну, посуђе, нити уопште кухињске ствари. Ако сте се приликом пумпања полили по рукама, одмах их оперите топлим водом и сапуном. Немојте непотребно да се излажете праху или магли инсектицида. После засипања авионом, уколико је ушло нешто магле у кућу, отворите прозоре и врата и добро проветрите кућу.

Ако је средство течност, не прскајте га око електричних спроводника и прекидача, да не бисте изазвали кратак спој. Не стављајте кантицу с течносту близу ватре и пламена и не пушите док вршите прскање. Кад сте завршили прскање, вратите остатак течности у оригинални суд и добро га затворите. Оперите пумпичу водом и сапуном. Ако сте притом овлажили одело, превуците се. Држите инсектицидна средства затворена и на местима где их деца неће наћи. Не стављајте их никад заједно с храном.

РУЧНЕ ПРИЈЕМНЕ И ЕМИСИОНЕ СТАНИЦЕ

Модерно опремљена војска има већ и ручне пријемне и емисионе станице. Цео апарат тежак је само неколико килограма и може га један човек лако носити. На једном крају налази се слушалица и мала антена. Апарат се напаја струјом из 117 малих батерија, које су смештене у 117 ципова једне блузе коју војник носи испод шињела. Топлота тела чини да су батерије увек на повољној температури, те су на тај начин у сваком тренутку способне за рад.

САВЕТИ ЛЕКАРА-АЕРОНАУТИЧАРА

На конгресу лекара-аеронаутичара, који је недавно одржан у Лос Анђелосу, дати су извесни савети и препоруке у вези с ваздушним саобраћајем, који се све више развија. Између осталог, они препоручују да савремене авионе треба пре поверити аерелим пилотима, него млађим. Седишта на авионима треба да буду окренута уназад, јер је то много погодније за људски организам. И, најзад, за посаду авиона на атомски погон препоручују ношење одела од такзване оловне вуне.

НАРОД КОЈИ НЕ ЗНА ЗА БОЛЕСТИ

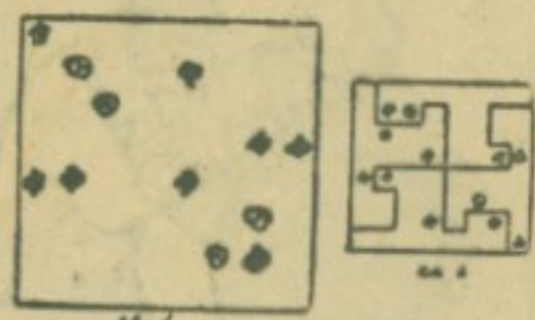
У северном делу Кашмира живи народ Хуизи, који не зна за болести. То је уствари племе са око 10.000 становника. Постојбина му се налази између 1.600 и 2.400 метара надморске висине. Далеко је од сваке цивилизације, а клима је необично здрава. Хуизи се хране углавном цералијама и воћем. Код њих болести такође не постоје. Истраживач Ралф Бирхер, који је и открио Хуизе, био је толико одушевљен тим народом, његовим животом и обичајима, да је о њему написао књигу.

Нова врста мина веома је мала. Оне су начињене од пластичне материје и немају у себи више од 120 грама експлозива. Но, и поред своје мајмуности оне су врло ефикасне и нимало не заостају иза класичних мина, које су биле тешке око пет килограма.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

ПОДЕЛА ИМАЊА

Четири брата наследила су земљиште које је било у облику квадрата (види слику 1) на коме су биле четири зграде и осам дрвета. Кад су приступили деоби имања решили су да сваком припадне по једна кућа и по два дрвета. Они су такође решили да сва четири дела земљишта буду једнака и по површини

и по обиму. Да ли бисте могли да поделите ово имање под овим условима?

Погледајте слику 2 па ћете схватити како су браћа праведно поделила имање.

ЈЕДРЕЊАК У ПЛАМЕНУ

На једном једрењаку букнуо је пожар. Пожар се није могао угасити. Са обале су два човека посматрала тај страни приказ.

— Брод ће потонути пре но што потпуно изгори, — приметити први гледалац.

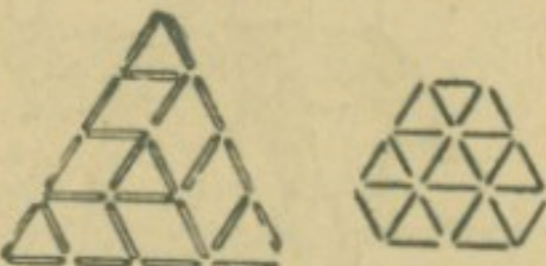
— Није тако! — одговори други гледалац. — Једрењак мора прво да изгори и један део онога што се сада налази под водом, па ће тек онда моћи да потоне.

Ко је био у праву од ове двојице гледалаца?

То би требало да знате, а ако не знате, ми ћемо вам рећи: у праву је био други гледалац, јер уколико једрењак више гори, у толико постаје лакши и све више излазе из воде и делови који су иначе под водом. И тек када и ти делови изгоре, једрењак ће моћи да потоне.

ГЕОМЕТРИСКЕ ШИБИЦЕ

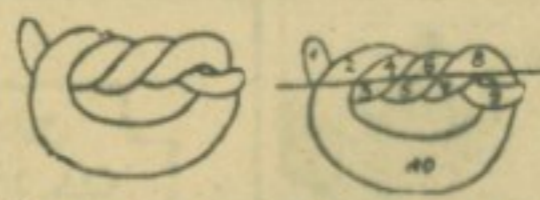
Овај задатак је заиста лак: као што видите на слици 1 цртеж се састоји од 24 шибнице. Од вас се тражи да промените место шест шибница тако да добијете 13 равностранних троуглова. Ако не budete успели погледајте слику 2 и

видећете како променом места шест шибница можете да добијете 13 равностранних троуглова.

ПЕРЕЦА

Слика бр. 1 приказује једну перцу. Перца је на први поглед сасвим обична, али... покушајте да је

једним потезом поделите на десет делова.

Ако вам то не буде пошло за руком, погледајте слику 2 и одмах ће вам бити јасно.

ДВА КОЊА И МУВА

Два коња вуку једна кола. Једна мува стално лети од једног коња до другог, али никако не може да се спусти на њих, пошто су коњи заштићени мрежама. Мува лети брзином од 24 километра на час. Према томе, она се креће брже од коња који иду свега осам километара на час. Питамо вас, колико километара ће прећи мува док коњи пређу два километра?

То је лако, али ипак ћемо вам рећи: коњима ће бити потребно 15 минута да пређу 2 километра. Мува пак прелази 24 километра на час. Дакле, за петнаест минута мува прелети 24:4=6 километара.

Јестели век чилига...

...први ципни часовник на свету израђен је у 10 веку. То

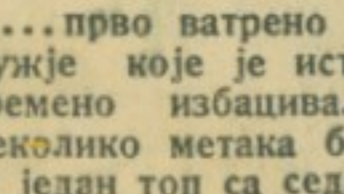
је уствари био један минијатурни сунчани сат.

...нарандаста и жути светлост имају у магли већи домет од беле светлости.

...у Арабији је некад постојао такзвани „водени суд“ који је расправљао све спорове око одржавања канала за наводњавање и расподеле воде.

...примитивни народи употребљавају за глечавање разних предмета коју морских паса.

...прво ватрено оружје које је истовремено изабацивало неколико метака био је један топ са седам цевн. Тај топ припадао је француској морнарици и налазио се на једном ратном броду који је пре 163 године потонуо код Нових Хебрида.

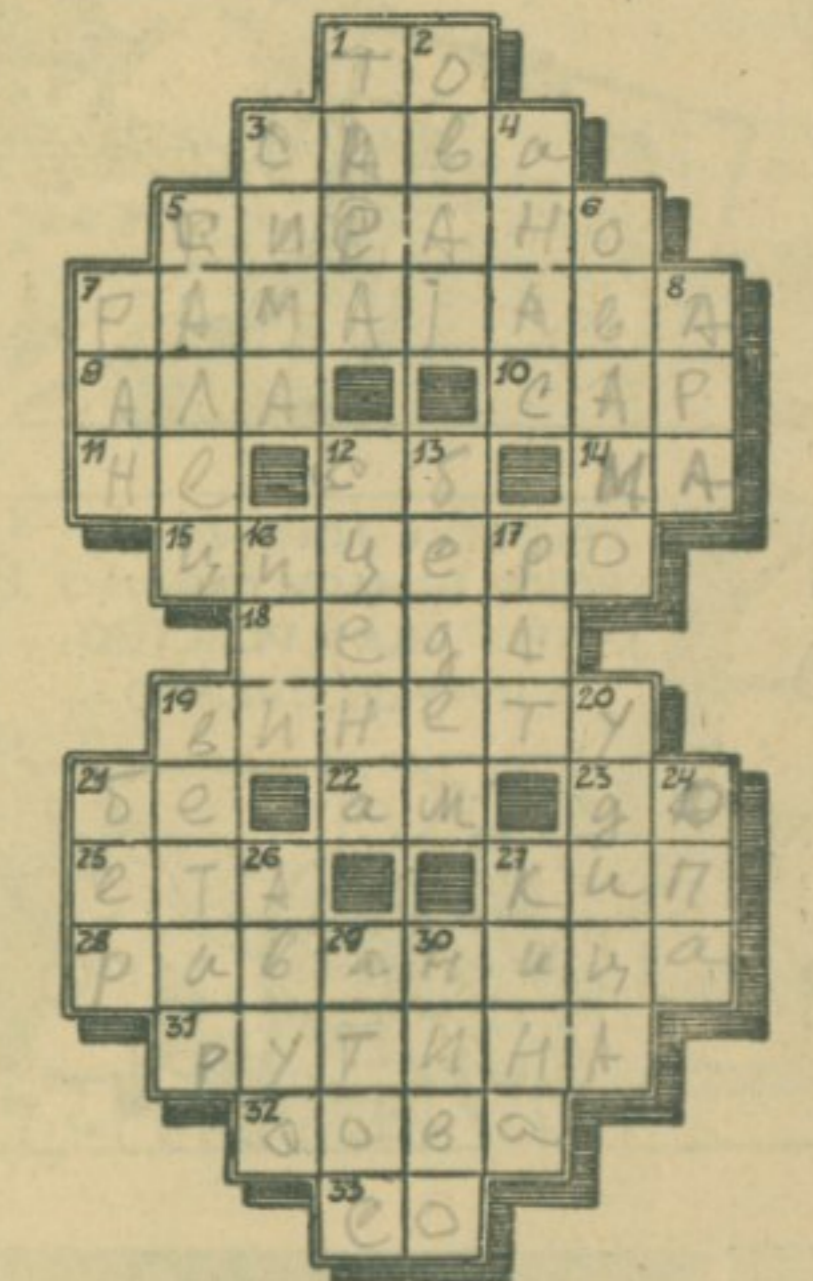
...најсунчаније место на свету је Калама, у Чилеу, Калама се налази на 22 степену јужне ширине. Догађа се да у том месту преко целе године не буде ниједног облачка на небу.

...најсунчаније место на свету је Калама, у Чилеу, Калама се налази на 22 степену јужне ширине. Догађа се да у том месту преко целе године не буде ниједног облачка на небу.

Водоравно: 1) показна заменица; 2) наша река; 3) главна личност једне Ростанове комедије; 4) индуски спел; 5) узвик; 6) спорна област између Француске и Немачке; 7) негарица; 8) инциједна једног нашег књижевника; 9) свежа; 10) врста штампарских слова; 11) једна Крлежићина драма; 12) личност из романа Карла Маја; 13) знак за хемиски елемент берилијум; 14) део коњске опреме; 15) нота; 16) грчко слово; 17) статуа; 18) задужбина цара Лазара; 19) искуство; 20) буљина; 21) зачич.

Усправно: 1) наша река; 2) показна заменица; 3) мушко име; 4) индуски новац; 5) словеначки песник и критичар; 6) прилог; 7) превремен; 8) река у Швајцарској; 9) позорица; 10) утврђење; 11) свежа; 12) оружани сукоб народа; 13) природно кретање ваздуха; 14) део пењачког прибора; 15) бишић првак света у боксу; 16) богиња земљородје код старих Римљана; 17) позната аутомобилска писта у Берлину; 18) азијска држава; 19) планина у Грчкој; 20) површина.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА
Водоравно: 1) шака; 5) Мароко; 7) Тара; 8) Ана; 10) етапа; 12) ар; 13) Нина; 15) он; 17) нишан; 19) рак; 21) мола; 22) робови; 24) рана; 25) ижу; 27) Авала; 29) ат; 30) кера; 31) из; 34) Талин; 36) дар; 38) база; 39) римеса; 41) Мери.
Усправно: 1) шаран; 2) Арапин; 3) ко; 4) Ака; 5) мет; 6) она; 7) тепор; 9) арена; 11) анимо; 14) авион; 15) нарав; 18) Алија; 20) коњак; 23) балет; 24) Ралид; 26) утина; 28) арабер; 31) аласи; 33) зар; 35) ижа; 37) Рин; 40) ме.

**Који је одговор
шаган?**

1) Први покушај српске метрике дао је: Јеротеј Рачанин Гаврило Стефановић-Венцловић Борђе Бранковић Кипријан Рачанин

2) Огњене оргуље биле су: музички инструмент оружје врста рибе биљка

ОДГОВОРИ:

1) Први покушај српске метрике дао је Кипријан Рачанин, јеромонах, у свом „Буквару“, који је писан 1717 године. У „Буквару“ се налазе разна штива, поучне изреке, прва правила стихотворства и извештај број поучних стихова у неправилном дванаестерцу. Стихови су без вредности, али су карактеристични као један од најранијих покушаја уметничке версификације код Срба. Буквар није био штампан, већ је преписиван. Тек 1872 године штампан га је Стојан Новаковић. Правилник Кипријана Рачанина је фонетски, удешаван према особинама српског језика.

2) Огњеним оргуљама звао се у седамнаестом и осамнаестом веку један топ који је био нека врста претече модерног митраљеца. Ова ратна машина имала је неколико цеви које су биле стављене једна поред друге, тако да је направа могла готово једнако мени да избацује по неколико зрна. Наравно, свако зрно кроз засебну цев.

**ПУСТОЛОВИНЕ
МАЛОГА
ЧОНИЈА,
МОРНАРА
ТОМА ТРАУТА
И КИНЕЗА
ШАНГ
ЛИНА**

ПОШТО СУ СЕ
ИЗВУЛИ ИЗ КАНЦИ
ГУСАРА ЛОНГ-ФУА
ТОМ И НЕГОВИ
ГОСТИ ДОЛАЗЕ
У РОДНИ КРАЈ
ШАНГ-ЛИНА

КО ЈЕ ЈАЧИ

— Хроми Даба мора да је страховито јак човек, прича Пера Ждера. Пре неки дан ишчупао је у парку цело једно стабло, од кога је направио штап.

— То није ништа, одговара Попај. Мој отац је јуче хтео да се изведе чамцем, али је заборавио да одвезе чамца. Кад је заваслао, однео је целу обалу.

ЗАШТО ЈЕ ФРАНЦУСКА КУЛТУРНА

— Пера, погоди која је најкултурнија земља на свету — пита Попај.

— Не знам, Попаје, нисам био у културним земљама као ти.

— Па, то није тешко знати. Најкултурнија земља на свету је Француска.

— Француска?! Зашто баш Француска? — чуди се Пера.

— Зато што тамо и сељаци говоре француски!

**МАЛИ
МИЉА**

